

(cep telefonu, tablet vs.) anlamını da farklılaştırmaktadır. Tüm bu dinamikler ancak gündelik yaşamından hareketle bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirilebilir.

3.2. Yoksul Gençler Açısından İletişim Araçlarına Sahip Olmanın Anlamı

Günümüzde iletişim araçları, haberleşme ve bunun da ötesinde bilgi edinme, sosyalleşme, gibi bireylerin ekonomik ve sosyo-kültürel gereksinimlerini karşılayan bir konuma gelmiştir. Söz konusu gereksinimler ise kabul gören ve yüceltilen bir yaşam tarzı kurgusuyla paralel işlemektedir. Bu bağlamda iletişim araçlarının üç kritik işlevinden söz edilmelidir. Bunlardan ilki, iletişim araçlarının bünyesinde barındırdığı teknolojik yenilik potansiyelidir. Bu, söz konusu iletişim araçlarının teknolojilerinde, kullanım alanlarında veya pratikliğinde sürekli ve "daha iyi"ye evrilme durumuyla idealize edilen dinamik bir değişimi beraberinde getirmekte ve bu araçların daima görünür kılınmasını sağlamaktadır. İkincisi, iletişim araçlarının "en", "yeni", "moda", "estetik" veya "pahalı" olma gibi yüceltici toplumsal statü sembolleriyle eklenmesidir. Bu sayede iletişim araçlarıyla etkileşimin niteliği, bireyleri bu araçların sunduğu statü katmanlarına yerleştirmektedir. Üçüncüsü ise, iletişim araçları yoluyla üretilen içeriklerin (sosyal paylaşım siteleri, bilgisayar oyunları vb) ilk iki işlevi "yaşam tarzı öğretisi" ile yeniden üreten sistematığıdır. İletişim araçlarının "görünürlük" ve "en iyi" olma idealinin, kendisini sahip olduğu ve tükettikleri üzerinden tanımlayan; yeni, teknolojik, dinamik olana sürekli ihtiyaç duyan bireylerden oluşan bir tüketim toplumuyla eşleştirilmesi bu noktada anlamlıdır. İletişim araçlarına sahip olma durumunun kendisi ise bu bağlamda tüketim toplumunun "hayati" bir zorunluluğu haline gelmektedir.

Gençler, bahsedilen bu döngüsel sürecin odak noktasında yer almaktadırlar. Çünkü gençlik, toplumdaki tüketimci kurguları besleyen bir mit ve moda, yenilik ve dinamizmi içeren ideal bir durumdur. Bu semboller, iletişim araçlarının kendini yeniden üretmek üzere tanımladığı kodlarla eşleşmektedir. Gençler, tüketim toplumunun biçimlendirdiği kuralların kabul gören ve dışlayan mekanizmasına yönelik bilgiyi de edinmektedir. Günümüzde iletişim araçları sahipliği de bireyleri içinde buldukları gruplara dahil eden veya bu gruplardan dışlayan, diğer yandan da gençlerin içinde buldukları yaşam koşullarının olumsuzluklarından uzaklaşmasını sağlayan veya gençleri kendi olmak istedikleri ortamlara yakınlaştıran bir bağlama oturmaktadır. Bu durum kent yoksulu gençlerde de benzer bir ikili süreç üzerinden işlemektedir. Gençler, gündelik yaşamlarında içinde buldukları toplumsal gruplarda iletişim araçları sahipliğini bir "ön bölge" işleviyle kullanarak kendine yönelik izlenimleri biçimlendirmekte, diğer yandan "arka bölge"de iletişim araçlarını, içinde buldukları duruma tahammül etme, kaçış veya yoksulluk, damgalanma, baskılanma gibi olumsuz durumlarla mücadele amacıyla kullanabilmektedir. Dolayısıyla bu bağlamda ilk olarak kent yoksulu gençlerin televizyon, bilgisayar, tablet, radyo, cep telefonu ve internet iletişim araçlarına sahiplik durumu incelenmektedir¹⁶

Kent yoksulu gençlerin iletişim araçları sahipliği durumunda; yaş grupları, aile yapıları ve içinde buldukları sosyal çevrenin nitelikleri itibarıyla birbirinden farklı nedenlerin ve bu bağlamda gençlerin farklılaşan ilgilerinin belirleyici olduğu görülmektedir. "Ben telefon haricinde hiçbir şey kullanmıyorum. Uzun zamandır televizyonu açtığımı bile hatırlamıyorum. Televizyon yok hayatımda, bilgisayar yok. Sadece telefon var, o da her işlevi görüyor zaten... Abim kendine yeni bir bilgisayar aldı eskisi bana kaldı, ihtiyacım olduğu zaman açıyorum". (Merve, 19) "Televizyon izlemem ben. Genellikle bilgisayarın başındayım. Ben televizyonu sevmem yani. Ben gece 24 saat bilgisayar olsun, başka bir şey olmasın bana..." (Fuat, 24)

Gençlerin iletişim araçlarına sahip olma gereksinimlerini açıklarken ifade ettikleri bir diğer neden ise boş zamanın değerlendirilmesidir. Fakat bu konuda da bir farklılaşma meydana gelmektedir. Örneğin televizyon, gençlerin çoğunluğu için bir boş zaman değerlendirme aracı olarak ifade edilirken, bilgisayar veya cep telefonu gibi internet bağlantısı bulunan diğer iletişim araçlarına bizzat "mesai" ayrıldığı gözlemlenmiştir. Buna karşın televizyon dışındaki diğer iletişim araçlarına sahip olmayan gençlerin önemli bir bölümü, özellikle sürekli olarak izledikleri programlar nedeniyle, hem bir boş zaman aktivitesi hem de bilinçli fakat rutin gündelik yaşam eylemine dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda bir başka nokta da önem kazanmaktadır.

16Görüşme yapılan gençlerden yirmi-iki tanesinin kendine ait bir cep telefonu, onbeş tanesinin masaüstü/dizüstü bilgisayarı, dört tanesinin tableti bulunmaktadır. oniki görüşmecinin evinde internet bağlantısı bulunmaktadır.

Kent yoksulu gençlerin iletişim araçlarını satın almaları veya internet bağlantısına sahip olmaları tek başına yeterli olmamaktadır. Söz konusu iletişim araçlarının kullanılabilceği bir alt yapının bulunması veya teknik yetersizliklerin karşılanması da gerekmektedir. Fakat kent yoksulu gençlerin yaşadıkları alanlardaki söz konusu koşulların elverişsizliği, iletişim araçları sahipliği durumunun kent yoksulu gençlerin dezavantajlı yaşam koşullarıyla çakıştığını göstermektedir. “Bilgisayarımız var ama internet şeyi yok, bağlantı gelmiyor Mahalle şey olduğu için... Biz binada oturuyoruz ama gecekondular da olduğu için, yıkılmak üzere...”. (Kübra, 14) “Cep telefonu evin hiçbir yerinde çekmediği için, işten geldikten sonra eve girmeden dışarda telefon konuşmamı yapıyorum. Ondan sonra eve giriyorum”. (Rabia, 19)

Görüşme yapılan gençlerin sahip oldukları iletişim araçları arasında en çok cep telefonunun ön plana çıktığı görülmektedir. Gençlerin çoğunluğunun kendine ait bir cep telefonunun bulunduğu ve bu telefonların neredeyse tamamının dokunmatik ve internet erişimi bulunan akıllı telefonlar olduğu gözlemlenmiştir.¹⁷ Gençlerden bazıları cep telefonlarını kendilerinin çalışarak aldıklarını, diğerleri ise kendilerine aileleri tarafından alındığını veya bir başka aile bireyinin kullandığı telefonun verildiğini ifade etmiştir. Gençlerin, cep telefonlarını çoğunlukla aile bireyleri veya akrabalarının tanıdıklarına ulaşılarak aldıkları ve daha çok senet usulü ya da daha enformel bir ödeme sürecinin devreye girdiği görülmektedir. Bu noktada gençler, kendilerinin veya ailelerinin kredi kartları ile ciddi problemler yaşadıklarını ve özellikle bu tür bir ödeme yönteminden uzak durduklarını, maddi imkanları yeterli olduğu kadar ve uygun bir zamanda peşin veya taksitle olan ödemeyi mutlaka elden yapmayı tercih ettiklerini belirtmektedirler.

Görüşme yapılan kent yoksulu gençlerin neredeyse tamamı, kendilerine ait bir cep telefonunun bulunması gerektiği noktasında hemfikirdirler. Cep telefonunun öncelikli konumda olmasının nedeni ise, internet fonksiyonuna sahip olması ve internetin kolaylıkla taşınabilir hale gelmesi olarak ifade edilmiştir. Ayrıca bilgisayar, tablet gibi daha çok yeni iletişim araçlarının sahipliğinin de önemsendiği gözlemlenmiştir. Geleneksel iletişim araçlarından özellikle televizyonun da haneyi bir araya getirme işlevi nedeniyle ortak bir alanda bulunmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Gençlerin söz konusu iletişim araçlarına sahip olmayı “önemli” buldukları ve bu sahipliğin toplumsal anlamını “bilgi edinme”, “kolay ve hızlı etkileşim”, “sorumluluk alabilme”, “kişisel bir alan oluşturabilme” ve “kişilik kazanma” gibi çeşitli tanımlamalar üzerinden ifade ettikleri görülmektedir. “Ya aslında internet bilgisayar falan değil de telefonda hani mesajlar, özel mesajlar oluyo o konuda sadece telefon özel olsun isterim. Yani yoksa bilgisayarı herkes kullanabilir. Yani maddiyat olarak da en üst modelleri benim olsun diğerlerinde olmasın gibi bir şey yok ama iletişim aracı olduğu için insanlar çabuk iletişime geçip iyi işler yapmak istiyo bu devirde, yaptıklarını da biriyle paylaşmak istiyor...” (Tunç, 22) “Bana özel şeyler var içinde benim resimlerim var, benim arkadaşlarımla konuşmalarım görüşmelerim var. Hani belki özel bir şeyim olur paylaşmak istemem. O yüzden bana ait olması güzel”. (Nuray, 16)

Önemli bir diğer vurgu, iletişim araçları arasında özellikle cep telefonu, ardından da bilgisayarın bir “ihtiyaç” olarak değerlendirilmesidir. Daha çarpıcı bir yorum ise bu araçların artık günümüz dünyasının temel ihtiyaçları olduğu; fakat gençlerin söz konusu kaynak yetersizlikleri nedeniyle bu ihtiyaçların dahi kendileri için bir lüks olduğu vurgusudur. Çalışan gençler, elde ettikleri gelirin bir bölümünü veya tamamını aile bütçesine aktarmakta veya diğer bir takım ihtiyaçları karşılamaktadır. Bazı gençler ise, ekonomik kısıtlardan dolayı ailelerine yük olmak istememektedir. Dolayısıyla kent yoksulu gençler iletişim araçları sahipliğini günümüzün oldukça temel ve sıradan bir ihtiyacı olarak yorumlamakta; fakat kendileri için bu temel ihtiyacın dahi bir lüks haline gelmesini ifade eden bir “yoksunluk” durumuna işaret etmektedir. Gençlerin cep telefonu sahipliğine yönelik olarak öne çıkan bir başka yorum, cep telefonu kullanımının arama, mesajlaşma gibi temel ihtiyaçları karşılamının ötesinde, dönemin “popüler” diğer ihtiyaçlarının da karşılanmasının bir gereksinim haline gelmesidir. Bu anlamda cep telefonu, kolay taşınabilirliği nedeniyle gençlerin sürekli olarak yanında bulundurdukları bir iletişim aracıdır. En son teknolojiye uygunluğu ve estetik görüntüsü de bu nedenle gençler arasında önemli bir kriter hale gelmektedir. Dolayısıyla gençler hali hazırda kullandıkları telefonları henüz

¹⁷Görüşme yapılan gençlerden ondokuz tanesinin kendine ait (akıllı) bir cep telefonu bulunmakta, üç görüşmecinin akıllı telefonu bulunmamaktadır. Yalnızca üç görüşmecinin kendine ait bir cep telefonu bulunmamaktadır. Bu gençler de en kısa zamanda cep telefonu sahibi olmak istemekte ve gerektiğinde ailelerinin sahip olduğu telefonları kullanmaktadır. Ayrıca iki genç, cep telefonu bulunmasına rağmen, telefon hattı veya batarya sorunları nedeniyle cep telefonunu aktif olarak kullanamadıklarını belirtmiştir.